

PASTORALNO USMJERENJE DEKANATA

Započnimo s jednom činjenicom, nažalost negativnom: *opao je ugled dekana*, a time i uloga ustanove dekanata. To su nedavno konstatairali i sami dekani splitske nadbiskupije na svome sastanku.¹ A to je već dovoljan razlog da porazgovorimo o ulozi dekana i dekanata u crkvenom životu.

Prvo pitanje koje nam se nameće jest: zašto je do toga došlo? Uglavnom možemo navesti dva niza uzroka pada dekanskog auktoriteta. Jedni su objektivne naravi, a drugi subjektivne.

Objektivni se uzroci naziru u poznatoj crkvenoj praksi da je dekan samo "primus inter pares", pa zato nikada nije ni uživao nekakvi naročiti ugled. Obično mu ni sami ordinariji nisu pridavali neku posebnu pažnju. Kako su u ovo naše vrijeme prometne prilike mnogo olakšale izravnu vezu župa i biskupijskog centra, to je opala i posrednička uloga dekanata.

Subjektivni pak razlozi opadanja dekanatskog ugleda leže djelomično na strani samih dekana, a djelomice na strani dekanatskog klera. Dekani su utoliko krivi što neki od njih ne uzimaju dekansku službu ozbiljno pa je ozbiljno i ne vrše. Nemaju dovoljno samopouzdanja, boje se poruga pa se niti ne usuđuju obavljati dekanske zadatke. Župnici opet očekuju od dekana samo "kolegijalni postupak", ne žele da se ovaj "pravi važan" i nije im drago da ih "gnjavi" bez potrebe. Poneki se i direktno izruguju dekanskom funkcijom ili njezinim nosiocem. O tome kolaju i mnogi vicevi.

Kad se ustanove svi razlozi opadanja dekanskog ugleda, neće biti teško zaključiti što sve treba poduzeti za ponovno i puno uvažavanje dekanske službe. Stoga o tome ovdje nećemo govoriti. Okrenut ćemo se jednoj drugoj vrsti terapije, tj. preispitat ćemo svrhu same dekanske ustanove. Čemu ona služi i koja joj je glavna svrha? Gdje leži opravdanje dekanske funkcije?

Glavni nam je zadatak promotriti pastoralno usmjerenje institucije dekanata pa zbog toga se nećemo osvrnati na povijesni razvoj dekanata niti ćemo govoriti o njegovim strukturama. Prelazimo i preko pravnog položaja dekanata kao i preko opisivanja lika dekana.

Pastoralno usmjerenje

Prije svega moramo naglasiti: uloga dekanata je samo *posredovna*. Dekanat nije svrha samom sebi. On stoji potpuno u službi s jedne strane bisku-

pije a s druge strane područnih župa. Posebno ima jednu sasvim specifičnu zadaću: Stajati u službi svećenika pastoralaca.

Smisao dekanata leži, dakle, u njegovim posredovnim odnosima.

- *U odnosu prema župi:* dekanat pruža pomoć svakoj pojedinoj župskoj zajednici, povezuje međusobno susjedne župe, ujednačuje njihov rad te prenosi biskupiji u svaku njezinu župu.

- *U odnosu prema biskupiji:* dekanat povezuje župu s biskupijom, prenosi centru lokalne potrebe, od njega prima savjete, upute i pomoć te zastupa pastoralni kler na terenu.

- *U odnosu prema dekanatskom kleru:* dekan je dušobrižnik samih dušobrižnika. Pošto i pastoralni radnici imaju svoje duhovne, profesionalne i materijalne potrebe, one se najprije pokušavaju rješavati na dekanatskoj razini.

- *U odnosu prema samom pastoralu:* dekanatu je svrha da promiče, pomaže i ostvaruje sve one pastoralne akcije koje se ne mogu provesti na razini pojedinih župa. Dekanat je zadužen za sve nadžupske djelatnosti koje nisu ostvarive unutar same župe.

Opisana posrednička uloga dekanata može se također promatrati s dva različita aspekta: pastoralnog i administrativnog. Dekanat, naime, posreduje u dvostrukom pravcu: čisto pastoralnom i pretežno upravnom. Stari je Kodeks više isticao upravno-nadzorničku zadaću dekana. Tako je dekanima pridavao "*ius et officium invigilandi*" (k. 447) te uopće ne govori o kakvim pastoralnim dužnostima predstojnika dekanata.

S time, dakako, nisu mogli biti zadovoljni ni pastoralci ni pastoralisti. Stoga je Novi kodeks doskočio tome manjku i naglasio *pastoralnu* ulogu dekana i dekanatske ustanove. U kanonu 374 § 2 iznosi svrhu dekanata riječima: "*Ad curam pastorem per communem actionem fovendam ...*" A poslije, kad nabroja dužnosti dekana, CIC stavlja na prvo mjesto: "*Actionem pastorem in vicariatu communem promovendi et coordinandi*" (k. 555 § 1).

S takvim poimanjem dekanata složio se već unaprijed "Statut dekanatâ splitsko-makarske nadbiskupije" izdan 23. svibnja 1979. pod brojem 1385/79.² Premda se u statutu ne govori izričito o svrsi dekanata, ona se može lijepo nazreti kasnije kad se nabrajaju pojedine dužnosti dekana (pogl. III, t.2). Ona se vidi i iz same definicije dekana koja glasi: "*Dekan je bliži suradnik nadbiskupa kojemu pomaže u vršenju pastoralne i upravne službe na području svoga dekanata*" (III, 1). Pastoralna služba dekana stoji, dakle, na prvome mjestu. Naša je posljednja splitska sinoda u potpunosti prihvatila postavke spomenutog Statuta (točka 773).³

Primat pastora u dekanskoj službi je neosporna, prihvaćena i opće

poznata stvar. Ono što je manje poznato i o čemu se gotovo nikada ne piše i ne govori jest jedan specificum te pastoralne službe. A taj je *dušobrižništvo dušobrižnika*. Dok je župa ustanova za pastorizaciju vjernika-laika, dekanat ima širu zadaću: pastorizaciju laika i klerika.

Bio bi to krnji pastoral u kojem bi se župnik brinuo o dušama svojih vjernika, a o njegovoj vlastitoj duši ne bi vodio nitko računa. Eto, upravo u tome se krije posebnost i vrijednost dekanove službe: on vodi brigu o duhovnom dobru područnih svećenika. Njihove duše leže na njegovoj duši. Dekan je dušobrižnik dušobrižnika.

Prema tome, svakom dekanu mora biti na srcu u prvom redu duhovno dobro svećenika (župnika, kapelana, pomoćnika, vikara, upravitelja) koji rade u njegovu dekanatu. No, kako danas u pastoralnoj službi sve više pomažu mnogi redovnici, redovnice i laici (te su prema tome i sami postali dušobrižnici), dekanova se briga proširuje na sve pastoralne pomoćnike njegova područja. On će posvetiti pažnju duhovnom, moralnom, intelektualnom i profesionalnom životu svih dušobrižnika bez razlike. U svoju će skrb uključiti i materijalnu pomoć bolesnoj, siromašnoj i oboljeloj subraći, kako mu to propisuje i crkveni zakonik (k. 555).

Kad se još k tome nadoda dekanova briga i za duhovna zvanja (Statut, III,2,d), najbolje se vidi da dekan nije nikakav nadzorni i špijunski organ (denuntians episcopo crimina aliorum, non autem sua!), već stariji brat kojemu na srcu leži dobro i uspjeh njegove pastoralne subraće.

Dekan je, dakle, ljubitelj i pomagatelj braće, njegovo je sjedište pastoralno središte kraja, a dekanat bratska svećenička zajednica na terenu.

Pastoralni zadaci

Koji su izvori nadahnuća za pastoralno djelovanje na razini dekanata?

Prvi je izvor opće crkveno pravo, kako je zacrtano u Novom Kodeksu (c.555). Drugi je naše posebno biskupijsko pravo izneseno u Statutu dekanata splitske nadbiskupije iz god. 1979, a potvrđeno na 55. pastoralnoj sinodi 1988. Treći je dosadašnja pastoralna praksa sa svojim uspjesima i neuspjesima. Na kraju nam dolazi u pomoć i pastoralna znanost sa svojim naučno utvrđenim rezultatima.

Budući da nemamo vremena ulaziti u analizu spomenutih pastoralnih vrela - a pretpostavljam da su nam već svima dobro poznati (usput napominjem da bi trebalo revidirati i osuvremeniti dijecezanski statut o dekanatima) - odmah ćemo prijeći na glavne zadatke koje nam nabrojani izvori sugeriraju. Koji su, dakle, glavni pastoralni *zadaci* što nas čekaju u dekanatskom pastoralu?

U odnosu na crkvenu bazu dekanat povezuje sve župske jedinice u jednu homogenu crkvenu cjelinu. Dekan promiče duhu Koncila uspješni pastoralni rad na svom terenu. Glavni je animator pastoralnog djela u svom okrugu. Skupa s područnim župnicima planira nove pastoralne akcije te koordinira njihovo zajedničko izvođenje. Pomaže svakoj župi posebno kad u njoj nešto zapinje.

Sve one pothvate koji su neizvedivi snagama pojedinih župa dekan uzima u svoje ruke i ostvaruje ih, uz suradnju svih pastoralnih djelatnika, na nadžupskoj razini. Po načelu subsidijarnosti dekanat nastupa onda i ondje gdje su osnovne kršćanske zajednice nemoćne ili nedovoljne. Dekanat je nosilac svih nadžupskih inicijativa i ustanova.

U ime natpastira i biskupije dekan nije samo nadzornik nad pastoralom, liturgijom i ekonomijom svoga crkvenog područja. On je prije svega nadahnitelj i poticatelj svih pastoralnih pothvata koji se imaju sprovesti na ponuku biskupa i po planovima pastoralnog vikarijata. Iz biskupijskog središta dekan prenosi na svoj teren svako dobro sjeme uzgojeno u središnjem kljajalištu. Istodobno je zastupnik svoga klera i ostalih suradnika prema natpastiru, te jednako tako predstavnik biskupa kod župskog svećenstva. U mnogim se pitanjima biskup oslanja na njegove savjete (kao npr. kod imenovanja novog župnika).

Već smo vidjeli da dekanu pripada posebno značajna uloga vis-a-vis svećenikâ njegova kraja. On je, kako smo rekli, dušobrižnik dušobrižnikâ. Povezuje sve pastire svoga dekanata u jednu bratsku svećeničku zajednicu. Po analogiji s biskupijskim prezbiterijem moglo bi se reći da i dekan okuplja oko sebe čitav prezbiterij dekanije. Od čina primopredaje on je u stalnom dodiru sa svakim svećenikom, prati njegov rad, savjetuje ga, upućuje, opominje, pomaže i bodri. Stvara pogodni duhovni zavičaj za svakog pastoralnog radnika njegova kraja. Rješava nesporazume ako dođe do njih, okuplja svećenstvo na bratske korone i duhovne obnove. Aktivno pomaže duhovno, moralno i materijalno svakog pastoralnog djelatnika u svim njegovim potrebama.

Ako se u službi Crkve kao pastoralni pomoćnici nalaze laici ili redovnice, dekan mora voditi računa i o njihovu dušobrižničkom radu, a i potrebama.

Posebna bi dužnost svakog dekana bila - premda to nije propisano ni u jednom crkvenom zakoniku - da svojim osobnim vladanjem, uzornim pastoralnim radom i primjernim životom njegove vlastite župe posluži kao model svoj svojoj pastoralnoj subraći. Njegova osoba i njegov život moraju biti uzorni, njegov rad primjern a njegova župa izgled svim ostalim župama.

Možda ćete reći da su takvi zahtjevi pretjerani, da oni nadilaze snage jednog običnog dekana. Ne bih se s time složio. Postavljeni zahtjevi jesu veliki, ali nisu pretjerani niti nerealni. Postali bi neostvarivi tek onda ako ih

takvima smatramo, ako smo sami sebi utuvili u glavu kako su neizvedivi ili ih čak nismo sebi ni postavili. No tada se zapreka nalazi u nama. Nigdje nam ideali nisu toliko potrebni kao u pastoralu. Potrebni su nam od kruha. Kad pastiri zataje, onda nastupa pir za vukove. Kad ne bude više idealnih dekana, neće biti ni idealnih župnika.

Nu, spustimo se s neba ideala na zemlju zbilje. Što konkretno može ostvariti u svojoj dekaniji dobar dekan, dakako, uz pomoć svoje pastoralne subraće?

Konkretne mogućnosti

Već davno se i dosta uspješno obavljaju na dekanatskoj razini neke zajedničke akcije, kao npr. mjesečni sastanci klera s duhovnom obnovom i nekim obrazovnim programom. Jednom godišnje se sastaje jesenski pastoralni zbor uz rješavanje "casusa". Povremeno se obavljaju i zajednička hodočašća istog kraja. U Splitu se npr. uspostavilo bolničko kapelanstvo uz materijalnu pomoć svih gradskih župa. Međutim, to nije dovoljno. Sve te već otprije započete zajedničke akcije treba još više poboljšati i unaprijediti.⁴

Osim već započetih ima daleko više još uopće nenačetih, neplaniranih, pa čak gotovo i nepoznatih, pastoralnih mogućnosti koje čekaju svoje ostvarenje i mogu se pretvoriti u djelo. Mogućnosti se nudi, tu su, vape za ostvarenjem, ali još manjkaju ostvaritelji. Napomenut ću ukratko samo neke konkretne mogućnosti izvedive danas i u našim ograničenim prilikama:

1. *Tješnje povezivanje* dekanatskog svećenstva u dogovaranju, u radu i u životu.

U *dogovaranju* : češćim sastajanjem u dekanatskom središtu. Tu se planiraju zajedničke akcije. Dogovaranje bi moglo biti svake sedmice.

U *radu* : stvaranjem dekanatskih pastoralnih ekipa. Kao što je moguć ekipni rad u župi (sužupnici), moguć je i u dekaniji. Unutar ekipe može se izvršiti podjela rada prema stručnosti ili naklonosti. U tom slučaju centar i periferija moraju biti povezani telefonom i dobrim cestama. Uostalom, na timski nas rad tjera sve manji broj svećenika.

U *životu* : *vita communis* uz zajednički stan, boravak, ishranu i molitvu. Bezbrojne su prednosti zajedničkog života: duhovne, moralne, materijalne, kulturne, sigurnosne, higijenske, ekonomske a nadasve pastoralne.

2. Organiziranje *pučkih misija* . Izolirano misionarenje pojedinih župa pokazalo se neefikasnim. Bolje plodove donose krajevne misije, tj. misionarenje cjelovitih područja iste regije, dake dekanije. Stoga svi župnici istoga dekanata planiraju i provode pučke misije istodobno. Za pripremanje i organiziranje zajedničkih misija valja ustanoviti posebni odbor u središtu biskupije, koji će djelovati u sporazumu s dekanijama. Kada nam predstoje pučke

misije za čitavu nadbiskupiju, treba čim prije formirati takav odbor i početi pripremama.

3. Ima već petnaestak godina da je revidiran i propisan postupak i obred primanja odraslih u Katoličku crkvu. U njemu je predviđen skupni *katekumenat* odraslih. Međutim, na tom području nije gotovo ništa učinjeno, a obraćenika će biti sve više. Kako je takav katekumenat teže obaviti u okviru jedne župe, njegovo bi izvođenje trebalo osigurati na razini dekanije, pogotovo gradske dekanije. Pravi i potpuni katekumenat nadilazi snage jedne same župske zajednice.

Jedna vrsta katekumenata jest i vjeronauk odraslih vjernika. Tom cilju jako pomažu tzv. vjerske tribine, koje se zasad priređuju samo u nekim gradskim crkvama. Njih treba prenijeti i na dekanatska središta diljem biskupije. Ne može ih održavati svaka pojedina župa, ali dekanat može.

4. Daljnja urgentna zadaća što čeka svaku dekaniju jest organiziranje *zaručničkih tečajeva*. Hvala Bogu, oni se već dugo godina odvijaju u Splitu na gradskoj razini. A što smo učinili za provinciju? Upravo ništa. Kako ni zaručničke tečajeve ne mogu voditi župnici samci, zadatak organiziranja pada na dušu dekana. Stoga bi, barem dva puta godišnje, trebalo u dekanatskim centrima organizirati zaručničke tečajeve za mlade. Uz domaće predavače možemo se pomoći s onima iz grada, prema potrebi, mogućnostima i dogovoru.

5. Pored zaručničkih tečajeva za ženidbene kandidate ne smijemo nikako zaboraviti ni bračne drugove. I oni se danas nalaze u teškim moralnim i vjerskim krizama. Trebaju trajnu pomoć Crkve. Njima se može pomoći posebnim *obiteljskim tečajevima*, koji bi se održavali povremeno, prema potrebi. Još bolje ako se mogu uspostaviti specijalna bračna savjetovališta, koja opet dolaze u obzir samo u gradu i dekanatskim središtima.

6. Kako smo suočeni s ozbiljnom ekonomskom bijedom mnogih ljudi (a kojoj se još zasad ne vidi kraja) Crkva je dužna priskočiti u pomoć svima potrebnima i ugroženima. Zato se crkvena dobrotvornost - danas se obično naziva *caritas* - mora stalno odvijati u svakoj crkvenoj općini, ali postoje akcije koje su ostvarive samo na razini dekanata, kao npr. obdaništa, skloništa, starački domovi, vrtići i sl. Istina je da nam nedostaju materijalni objekti i sredstva, ali što onda ako nam još manjka i bratske ljubavi? A prava će ljubav već naći rješenje. Ona je osjetljiva i dosjetljiva.

7. Posebna kategorija vjernika kojoj u ovim burnim i kriznim vremenima moramo posvetiti mnogo pažnje jest naša *mladež*. Goleme su potrebe mladih svih uzrasta. Mnogo nas posla čeka na odgojnom, moralnom, kulturnom i vjerskom polju. U nemogućnosti da se osvrnem na sve, upozoravam samo na potrebu studentskog vjeronauka. Za takav vjeronauk nije dorastao svaki župnik ni svaki vjeroučitelj. Na selu takav vjeronauk valja organizirati zajednički u svom dekanatu.

8. Korištenje nekih mass-media - a o njihovoj važnosti suviše je trošiti riječi - moguće je također samo na višim razinama. Kako su nam ovog časa TV, radio i filmska produkcija gotovo nedostiživa sredstva, preostaje nam uglavnom *tisak*. Budući da je najučinkovitiji upravo lokalni tisak, a svaka župa nije u stanju pokrenuti vlastiti župski list, obaveza i mogućnost domaćeg vjerskog tiska prelazi na dekaniju. Neke su dekanije već uspješno startale u tom pogledu, a red je i na ostalima. Ja se ne mogu načuditi kako grad poput Splita još uvijek nema svog zajedničkog vjerskog lista!

9. Kada već imamo župsko pastoralno vijeće i zajedničko pastoralno vijeće, logično je da moramo misliti i na *dekanatska* pastoralna vijeća. Njima će biti popunjena jedna strukturalna praznina u mjesnoj Crkvi. Pored župnika u njma bi morali biti zastupani i laički vijećnici.⁵

10. Kako je to predvidjela naša splitska nadbiskupska sinoda,⁶ Crkva bi morala pažljivije pratiti sociološke datosti i promjene što se u posljednje vrijeme zbivaju u dramatskim obrtima. Takva pastoralna i sociološka *istraživanja* valja obavljati na nacionalnom, biskupijskom i župskom nivou, ali pri tome ne smijemo zaboraviti niti preskočiti dekanatske razmjere.

To što sam na brzinu nabrojio nisu jedine zadaće našega dekanatskog pastora, ali su glavne i urgentne. Neke se od njih mogu početi ostvarivati bez čekanja. Za neke su potrebne posebne pripreme. A s takvim pripremama treba početi odmah.

Ovaj je skup prigoda da se nešto započne. Jedna je činjenica izvan svake sumnje: ako smo se dosad mogli opravdati raznim vanjskim okolnostima i teškoćama, sada nam se nude novi prostori slobode. Sada glavna odgovornost leži na nama: "Tempus est iam, nos de somno surgere"!

Bilješke:

1. *Zapisnik* sjednice dekana splitsko-makarske nadbiskupije. Split, 28. III. 1990.

2. *Vjesnik* nadbiskupije splitsko-makarske, br.3, g.1979, str. 3-9.

3. *Crkva danas i sutra*. Akti 55.splitske sinode. Split 1988, str. 337.

4. Npr. kvalitet mjesečnih rekolekcija. On najviše zavisi o izabranim predavačima. Neki predlažu da to budu samo profesori. To ne bi bilo dobro. Barem polovinu predavanja trebali bi preuzeti na sebe svećenici sa terena. S više razloga: Župnici bolje poznaju svoje uvjete rada; oni su redovito konkretniji a profesori

previše apstraktni; terenci najbolje znaju što ih tišti; ni oni ne smiju zahiriti u svom teološkom znanju; izradom referata i predavanja, postaju kreativnija.

Dakako da i profesori moraju pomoći subraći na fronti. Po mom mišljenju barem jednu polovinu predavanja morali bi održati sami dušobrižnici, jedan dio pastoralci iz susjednih dekanata, a jedan dio profesori bogoslovije.

5. O dekanatskim pastoralnim vijećima nedavno je pisao časopis *Ambrosius*, br.3, g.1989, 272...

6. *Crkva danas i sutra*, toč. 37 i 40.